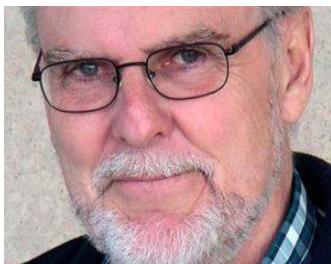

Recension

Religionens relation till vetande

Vad gör en Gud? ger på inte mer än 130 sidor en kortfattad och koncentrerad bild av religionernas och den naturvetenskapliga världsbildens utveckling och av hur de förhåller sig till varandra.

Som en introduktion till sådana komplicerade processer och problem är den klagörande och borde kunna fylla en viktig funktion i kunskapens intresse i en tid då religiösa föreställningar som i upplysta samhällen blivit mer och mer marginaliserade åter börjat göra sig gällande.

Författaren Bengt Sahlberg är professor emeritus i kulturgeografi, och står förstås, utan att bli fördömande eller satirisk, ändå klart på vetenskapens sida med en sakligt kritisk hållning till religionerna. Han ansluter sig idémässigt till notoriska religionskritiker som Richard Dawkins, men avstår alltså från dennes starkt polemiska hållning utom i ett avseende, när han återger ett avsnitt ur en mot katolicismen kritisk artikel som den bekante Livets Ord-stiftaren Ulf Ekman skrev ett antal år innan han övergav sin församling och blev katolik. Det är inte religiositeten utan opportunisten och hyckleriet som stör Sahlberg.

Hans poäng är hur vetenskapen genom historien kontinuerligt tryckt tillbaka och vederlagt religionernas föreställningar om världen och livet, medan motsatsen aldrig ägt rum. Religionernas företrädare har, oftast med lång, gärna flera seklers, fördröjning, motvilligt tvingats acceptera att de vetenskapliga beskrivningarna av världen är riktiga. Det tog fyrahundra år för den katolska kyrkan att erkänna att den hade fel när den hotade Galilei med att brännas på bål om han vidhöll sin heliocentriska världsbild. Det tog hundra år för den engelska kyrkan att få ur sig en postum ursäkt till Darwin för att den försvårat hans liv genom sin envisa förnekelse av hans utvecklingslära.

Tonen i boken är som sagt mycket saklig och lämnar till läsaren att förhålla sig till motsättningen mellan religion och vetenskap. Sahlberg lyfter fram vad kosmologin i dag känner till om universum från Big Bang till dagens läge, där man vet att vår vintergata ingår i en sk superhop med kanske 100.000 galaxer med 200 biljarder stjärnor/solar och som är ca 522 miljoner ljusår bred. I sin tur ingår denna superhop bland (såvitt man vet någorlunda väl) ca 100 miljarder galaxer i ett universum som är åtminstone 156 miljarder ljusår i diameter.

Att tänka sig att allt detta skulle vara skapat av en figur som på allvar tycker det är viktigt att kvinnor täcker håret, att män är omskurna eller att det är en meningsfull handling att förtära det kött och blod som hör till det skapande väsendets "son" är ju en smula egendomligt. Inte minst, som sagt, som det inte går att hitta minsta konkreta spår som tål en vetenskaplig granskning av denne figur i universum.

Bengt Sahlberg resonerar en del kring vilka de biologiska mentala funktioner kan vara som gör att människan är benägen att finna övernaturliga svar på frågor som tycks omöjliga att besvara på annat sätt (åtminstone för närvarande). Han tar upp sådant som subjekt-objektupplevelsen mellan förälder och barn, symboliseringsförmågan och sökandet efter en mening i det för den högutvecklade hjärnan plågsamma tillstånd där logiska samband inte går att finna och mer icke-reflekterande medvetandeskikt gör sig gällande.

Rent historiskt tas den samhälleliga och kulturella utveckling upp som från de animistiska och polyteistiska religiösa systemen ledde fram till de i dag förhärskande monoteistiska, som uppstod i en epok där patriarkaliska klansamhällen blev den förhärskande formen för samhällsbildning, och där religionerna alltså kom att avspegla och legitimera just den samhällsformen. Den manliga härskarprincipen slog igenom, någon kvinnlig gud kunde inte tänkas, medan det i de tidigare religiösa systemen funnits gott om kvinnliga gudinnor och andra övernaturliga väsen.

Just genusfrågan ägnar Bengt Sahlberg ett eget kapitel. Ett citat där lyder: "En man är inte pliktig att hölja sitt huvud eftersom han är Guds avbild och återspeglar hans härlighet, då kvinnan återspeglar mannens härlighet." Skulle man döma av dagens gatubild i både Mellanöstern och i många europeiska länder vore det lätt att tänka sig att citatet är muslimskt. Men det är ur Bibeln, det är en av kristendomens mest centrala gestalter, Paulus, som formulerat sig så i ett brev till korintierna.

Men nu är det ju så, vill säkert många hävda, att kristendomen sedan länge lämnat denna syn på mannen och kvinnan bakom sig. Det måste man hålla med om. Men vad är det som gör att religionernas företrädare kryper ur tidigare knäsatta teser? Ja, inte är det någon spontan utveckling inom den egna rörelsen, utan på grund av att det sekulära samhällets och vetenskapens utveckling gör de gamla teserna uppenbart orimliga.

Vad gör en Gud? är ett mycket kunnigt och tänkvärt inlägg i en samhällelig diskussion med hög aktualitet.

- Christian Swalander